

Te veel de stenen, te weinig de mensen

Groepswonen is een bijzondere vorm van groepswoningbouw, met meer aandacht voor de sociale aspecten van het samenwonen. Trees De Muyck, Steven Roosen en de studenten van de afdeling Stedenbouw en Architectuur van Sint-Lucas hebben een verkennende inventaris opgesteld.

Trees De Muyck en Steven Roosen
AFDELING STEDENBOUW EN ARCHITECTUUR SINT-LUCAS

In het afgelopen jaar stond groepswoningbouw dankzij de campagne "Wonen in Meervoud"¹ (Wim) - een architectuurwedstrijd, het thema van de Dag van de Architectuur en een publicatie van de Vlaamse overheid - opvallend in de kijker. De auteurs van de publicatie hebben het over projecten met een al dan niet hoog "Wimgehalte". Het gaat om gelijktijdig en in een samenhangend geheel gerealiseerde projecten die zowel voor het bouwproject als de omgeving een grote meerwaarde opleveren. De collectieve meerwaarde zit in rationeel ruimtegebruik, weefselkwaliteit, verbeterd straatbeeld en/of sanering en reconversie van een gebied. De individuele meerwaarde van het project schuilt in locatie, vormgeving, duurzaamheid en het inspelen op specifieke en occasionele woon- en/of zorgbehoeften. Bij de meeste projecten komen de sociale aspecten van het groepswonen weinig of niet aan bod. Dit artikel wil het groepswonen belichten als bijzondere vorm van groepswoningbouw. Terwijl bij groepswoningbouw de nadruk ligt op het gebouwde, ligt de klemtoon bij groepswonen op het wonen zelf en vooral op de meerwaarde van gemeenschappelijkheid in het wooncomplex. Die sociale aspecten zijn belangrijk voor de duurzaamheid van het project.

Om zicht te krijgen op mogelijke trends in groepswonen in Vlaanderen en Brussel hebben we - aan de hand van literatuuronderzoek, veldwerk en interviews - samen met studenten Stedenbouw en Architectuur van Sint-Lucas een verkennende inventaris opgesteld. Omdat we de valkuilen van vooringenomenheid of ongenueanceerdheid wilden vermijden, zijn we niet van een vaststaande definitie vertrokken, maar hebben we de in Vlaanderen meest gehanteerde

¹ Zie www.woneninmeervoud.be

werkdefinities als uitgangspunt genomen. De vzw Samenhuizen², die overkoepelende organisatie van de meeste Vlaamse woongemeenschappen, gebruikt "samenhuizen" als een verzamelbegrip. De koepel maakt een scherp onderscheid tussen gemeenschapshuizen (waar het huishouden geheel of gedeeltelijk samen gebeurt) en "co-housing" (autonome privéwoningen met gemeenschappelijke voorzieningen en ruimten).

In een in opdracht van het federaal Grootstedenbeleid gemaakte studie over solidair wonen³ staat dat "groepswonen (of wonen in groep) een manier van wonen is waarbij een beperkt aantal mensen - tussen wie niet noodzakelijk familiale banden bestaan - zowel over collectieve als privéruimten beschikken en grotendeels gezamenlijk instaan voor het beheer van de woning."

VIJFTIG PROJECTEN

Om het onderzoek toch enige richting te geven, hebben we op voorhand bepaalde wooncategorieën uitgesloten. Een eerste uitsluiting betreft de gemeenschapshuizen, waar de dagelijkse huishouding

² Zie www.samenhuizen.be

³ Van Geertsom, J. (ed.), 2006, Solidair wonen. Studie over de mogelijkheden voor de erkenning van het groepswonen voor mensen in een kwetsbare sociale toestand. POD Maatschappelijke Integratie, Brussel, 136 blz.

Bij veel projecten wordt bijzondere aandacht besteed aan integratie in de buurt. Daarbij is de gemeenschapsruimte vaak een handig instrument.

onze studie opgenomen. Ofschoon motivering en aanpak gelijklopend kunnen zijn, wordt met deze woonvormen op een beperkte sector met zeer specifieke wetmatigheden en eigen financiering gemikt.

De eerste onderzoeksfase leverde een inventarisatie van een vijftigtal interessante projecten op⁴. Die projecten zijn erg verschillend qua omvang, voorgeschiedenis, realisatiedatum, soort initiatiefnemer, ruimtelijke context en integratiewijze, graad en aard van gemeenschappelijkheid, evolutie in de tijd, en zelfs - hoe moeilijk ook te beoordelen - architecturale kwaliteit.

In de tweede fase werden deze projecten onderling vergeleken en geëvalueerd ten einde te achterhalen welke uitgangspunten en kwaliteiten deze projecten binden. Op die manier werden de initiële werkdefinities afgetoetst om tot een eigen definitie van groepswoonprojecten te komen. In die poging tot systematisering kwamen telkens twee hoofdcategorieën naar voren. De eerste hoofddeling was die op basis van de initiatiefnemer: ging het project uit van de toekomstige bewoners zelf dan wel van een externe projectontwikkelaar? De tweede indeling geschiedde aan de hand van de graad en de aard van beoogde gemeenschappelijkheid. Deze twee hoofdcategorieën beheersten de discussie over de definitievorming.

ZWEMBAD MET SAUNA

Groepswoonprojecten huisvesten gezinnen of alleenstaanden die op privacy gesteld zijn en elk hun eigen woning of appartement bewonen, maar daarnaast ook over een gemeenschappelijke ruimte beschikken en/of bepaalde infrastructuren gemeenschappelijk gebruiken. Het tweede deel van deze definitie is complex. Wat is een gemeenschappelijke ruimte? Komt ook niet-gebouwde ruimte, zoals een gemeenschappelijke binnenplaats of tuin, daarvoor in aanmerking?

Uit het onderzoek blijkt dat de gemeenschappelijke ruimte of infrastructuur zéér verscheiden kan zijn. Minimaal is ze van louter utilitaire aard: een gemeenschappelijke binnenplaats of ingang, een garage en/of fietsstalling, een meterruimte of vuilnishok. Maar

⁴ Geïnteresseerden kunnen hieromtrent contact opnemen met bij de onderzoekers